

no hi té res a veure un *vivarium* i *vivariolus*, documentat a Rouen, i algun lloc veí, per Du C., car no-més significa 'queviures' i sense caràcter jurídic.

No és mot llatí, sí b.-ll. i d'origen incert. És natural que s'hagi pres per un derivat de *vivus* o *vivere*, pel sentit que té, però hi ha gros obstacle morfològic i fins fonètic: un derivat així, que no pot venir de *vita* (com seria més natural!) no escou a una derivació de verb, més fàcilment d'un nom com *vivus* (sobretot si fos subst., i no adj. com aquest). Però fins suposant que fos primitivament **vivularius* (la -o- fóra també un obstacle en llatí, àdhuc medieval) no s'explica això com a derivat de *vivere* ni de *vivus*, car no es comprendria que es basés en un diminutiu, ben contradictori del significat.

Per això vaig conjecturar en el DCEC que es tractés d'un ús figurat del ll. *violarium* 'planter o plantació de violes' mot ben documentat en el ll. tardà (Juvencus, Fortunatus, en baix llatí de França i en fr. ant. *violier*, cites de Du C. etc.), per algun ús simbòlic: pel color violat, símbol de les religioses; o per una comparació d'aquestes amb les floretes pures i innocents. Manca la justificació històrica i jurisprudencial d'aquesta hipòtesi, però aquesta manca no ens pot sorprendre, en una qüestió que mai no havia estat abordada, abans de la meua obra, per filòlegs o juristes amb disciplina lingüística.

Insistiré a fer notar el caràcter repetit que té en la doc. de Du C., i en la nostra, la connexió amb institucions religioses. La butlla de 1163 (Du C., s. v. *vivolarius*) es refereix a béns d'una sèrie d'eclesiàstics, encapçalada per «Arnulfus episcopus, Amalricus clericus ---» (no indica els altres); la *Charta vivolaria* de 963 (de les proves de la Hist. de Languedoc, catalana o molt veïna) és per a una llista encapçalada per un *archiepiscopus* i un *archipraesul*. D'altra banda una grandíssima part, o la majoria, dels violaris s'institueixen a benefici d'una vida futura, mentre no es tornés a casar: és el que consta taxativament en el doc. mallorquí de 1280 i en la disposició de les Corts de Montsó, de 1289, que posa Du C. com a base del seu article: és clar que aquestes viudes prenen molt generalment estat monacal, o almenys demanaven residència en un monestir, i a això em sembla al·ludir el text de 1289.

Cal evidentment més estudi per decidir-se; però l'obstacle morfològic contra la derivació de *vivus* o *vivere* no crec que es pugui superar. I en tot cas és clar que les variants *vivolarius* de 1163 i *vivolaria* de 963 no es poden al·legar contra la derivació de *viola*, car la -v- és natural com a falsa llatinització d'un mot referent a pensions per viure.¹

DERIV.: *Violarista* [1457] 'el qui frueix d'un violari': «--- se haze rebre per qualsevol censalistas, *violaristes* e altres --- a rahó de 12 sous florí», *Ardits* II, 258.

D'altra banda, convé afegir-hi més documentació catalana, no recollida per *AlcM*, *DAG*. ni Du C., que en gran part és de data més arcaica; en aquesta la gran majoria de les formes comença per *viol-* i no pas per *viv-*. Una d'elles, que és, si fa no fa, la més antiga, coin-

cideix, a més a més, en la terminació, amb l'ètimon suposat: «est *violare tui*», doc. ross. de 1084 (*InuLC*), com sigui que el sufix -ARIS, -E, de collectiu o adjectival, s'harmonitza molt bé amb noms de vegetals. Ara bé, la documentació que afegeixo ara és molt més nombrosa que la coneguda fins avui, i també més antiga (amb una sola excepció); de manera que no pot deixar d'impressionar-nos el fet que quasi totes aquestes dades tinguin la inicial *viol-* i no pas *viv-*.

Car hi són en massa, les formes amb la terminació llatinitzant -ari, però totes amb inicial *viol-*: la més antiga un poc anterior a aquella; les altres, immediates. Observem que també es refereixen, en gran quantitat, a coses d'església, i molt repetidament a institucions monàstiques.

«Dono alodem --- coenobis Coxanensi --- in tali conventu ut --- fratres mei teneant propter *violarium*, in vita sua, et donent per unumquemque annum ad Sctum. Michaellem quinque libras cere» a. 1069-73, Cartulari Major de Cuixà, f° 46, Colle. Moreau, vol. xxx, f° 1v^o. «Per *violarium* ---» a. 1086 (*InuLC*); «exceptus ipso *violario* quod dimitto ad conjux mea Guilla» a. 1090, colle. Moreau, referent al convent de *Panissars* (cita en la monografia del Portús, *Onom. Cat.*). En regestum: «entrega feta a la Seu de Gerona --- per Pere clergeu de Celrà, del *violari* que --- havia sigut de son pare en l'alou --- situat a Celrà» a. 1123 (*BABL* IV, 46). L'*InuLC* aplega altres deu testimonis de la forma *violari*, -arium des de 1237 a 1395.

D'altra banda els més antics que he trobat, per la meua banda, de les variants en *viv-* són dos de a. 1235. Res més en la rica font rossellonesa. Altrament: «relinquo Guillelmo filio meo *vivolarem* [notem -arem] quod habeo cum SCucufato --- vita sua, et post obitum suum remaneat prefato cenobio» a. 1138, *Cart. de St. Cugat* (III, p. 118); *viviolarium* a. 1139 (ib. III, 121); regestum de 1143: «Gerona --- d'un alou anomenat *violari* y d'una condemina situats prop de Sta. Eugènia» a. 1143 (*BABL* IV, 183), *vivolarium* 1156 (*Cart. St. Cugat* III, 181); reg. «--- qual hisenda radicava en terme d'Aytona, renunciant lo *violari* o usdefruit», MiretS, a. 1187 (*TemplH*, 189). «Lo *vihollari* dels ditz obitz» a. 1380 (*InuLC*, s. v. *òbit*). I de la locució adverbial: «Lo castell y lloch de Belltall, en 1324, lo Gran Prior de Catalunya lo vené a *violari*, o sia per durant la vida del adquisidor, En G. Janer ---», MiretS (*TemplH*, 285).

De la vida que encara li resta modernament, afegeixo també algun testimoni: «Dexàs *violaris* - muller y riqueses, / peculis y rendas - per lo amat vostre: / per ço, lo diable - tingues de tot postre, / puis Déu alargia - a vós ses boneses», JoanO, Menorca, a. 1502 (*JMBover, BiEscrBal*. I, 489.5.2). «Cregué excusat deixar a la dona cap *violari*, contentant-se ab assenyalar-li unes sabates de simolsa, mitj novs, y una dotzena de mocadors de butxaca», MriVayreda (*Sang Nova*. I, § 7, 55). I amb tendència a sobrecreixir cap a la fraseologia de la vida en general, no jurídica: «¿Es que creyeu que baixaran els àngels a llaurar, o teniu qui vos fa un *violari* per a quan els canyats hagin fet les darre-